№ 278 ՈՒՐԲԱԹ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 17 1904 ՈՒՐԲԱԹ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 17 № 278

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԿՈՒ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak». Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ. Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Վարսենիկ և Լազար Բաբայեանցները յայտնում են իրանց խորին շնորհակալութիւնը այն անձանց, որոնք թէ հեռագիրներով և թէ նամակներով յայտնել էին իրանց ցաւակցութիւնը առաջիկի սիրելի ամուսնու, իսկ երկրորդի Թանգագին և անմոռանալի հօր, մետաքսեայ գործարանների տէր

ԿԱՐԱՊԵՏ ԼԱԶԱՐԵԱՆ ԲԱԲԱՅԵԱՆՑԻ

մահվան առիթով, որ տեղի է ունեցել Օրգուբաթում ներկայ տարվայ Նոյեմբերի 7-ին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մրցութեան ասպարէզում.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Թարմ ույժերի կորուստը. Վրաց թատրոն. Բագուի իրականութիւնից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պատերազմի շուրջը. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Վաքիլբաշին:

ՄՐՑՈՒԹԵԱՆ ԱՍՊԱՐԷԶՈՒՄ

—

Մենք մի քանի անգամ արձանագրեցինք «Մշակի» էջերում այն երևոյթը, որ հայը ուժեղ և մրցող մի տարր է ներկայանում, երբ նա գործ ունի ասիական ազգերի հետ. իսկ այն դէպքերում, երբ նա գործ ունի եւրոպացիների հետ, նա ընկճվում է և յետ է քաշվում ասպարէզից, ինչպէս և միւս ասիայինները: Հայը աջողութեամբ մրցում է Թուրքի, պարսկի, քիւրդի, ասօրու հետ և կարողացել է այդպիսով, օրինակ, Պարսկաստանի և Թիւրքիայի մի նշանաւոր մասը իր ձեռքը գցել, իսկ երբ այդ երկիրներում հաստատվեցին զանազան եւրոպական ընկերակցութիւններ, երբ հրաւիրվեցին զանազան պաշտօնների համար բելգիացիներ, շվեդացիներ և ուրիշ եւրոպացիներ, այն ժամանակ հայերը դուրս մղվեցին խոշոր գործերից և եթէ չը կարողացան դառնալ գոլ ծականեր եւրոպացիների համար, բոլորովին դուրս քշվեցին մրցութեան ասպարէզից:

Եւրոպացին ուժեղ է երկու էական պատճառներով. նա ունի հիմնաւոր կրթութիւն և ընդունակ է կազմակերպել ձեռնարկութիւններ: Այդ երկու հանգամանքների շնորհիւ նա կամաց-կամաց իր ձեռքն է գցում երկրի արդիւնագործութիւնը: Եթէ Անդրկովկասում մենք կարող եղանք արդիւնագործութեան մի քանի ասպարէզներում բոլորովին չընկճվել մրցութիւնից, այդ շնորհիւ այն բանի էր, որ մենք հանդէս բերինք կրթված մարդկանց մի մեծ թիւ, որ նրանց շնորհիւ կարող եղանք եւրոպական ձևով շահագործել մեր երկրի դրամագլուխները:

Եթէ նոյն տեսակ չը վարվեն Պարսկաստանի սահմաններում եղած հայերը, նրանք շատ շուտով դուրս կը վռնդվեն ասպարէզից և ստիպված կը լինեն միայն ստրուկներ դառնալ եւրոպական կապիտալի համար: Բայց դեռ նոր է սկսում եւրոպական մրցութիւնը այդ երկրում և դեռ շատ մեծ ասպարէզ կայ գործելու համար:

Հայ ժողովուրդը պէտք է ձգտի բարձրացնել իր մասսայի կրթական վիճակը և իր առաջադիմութիւնը հիմնէ ոչ բացարիկ բաղդաւորների աջողութեան, այլ շատերի հանրային բարեկեցութեան վրա, դառնալով երկրի բարեկամ և նրա բարօրութեան նպաստող:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՐՄ ՈՒԺԵՐԻ ԿՈՐՈՒՍՏԸ

—

Խօսք չը կայ, որ մարդու մտաւոր զարգացման գործում դեր է խաղում ամեն բան, ամեն երևոյթ, ինչի հետ որ նա շփվում է, ինչից որ ազդվում է. օրինակ, միջավայրը, շրջանը, հասարակութիւնը, դպրոցը, պարբերական մամուլը, մի խօսքով՝ կեանքը իր բոլոր դրական ու բացասական կողմերով: Բայց դրանցից շատ բան չէ կարելի սպասել, եթէ նա այդ բոլորից ազդվում է լոկ պատահաբար, ինչպէս առհասարակ ազդվում է զարգացողների ամենամեծ տոկոսը: Ուրիշ կերպ չէր էլ կարող լինել, քանի որ մեզանում, թէպէտ, ըստ երևոյթին, ամեն բան որոշ կարգերով է կառավարվում ու յայտնի սկզբունքներով առաջ նորդվում, սակայն, իսկապէս, հէնց կարգն ու սկզբունքն են, որոնք բացակայում են ամեն տեղ:

Երեխան աչքը բաց է անում ընտանիքում, որտեղ ծնողները ոչինչ պատրաստութիւն չունեն իբրև դաստիարակներ. մտնում է յետոյ ընկերների հասարակութիւնը, որոնք նոյնպէս անկերպարան ընտանիքներից են դուրս եկած. անցնում է դպրոցը, որտեղ ուսում աւանդողները մեծ մասամբ անհոգ վարձկաններ են: Ու այսպէս, կեանքի գլխաւոր էտապների միջև, շարունակ բախտի բերմունքից կախում ունենալով, նա անցնում է իր անորոշ ճանապարհը, երբ արդէն իրան գտնում է ֆիզիկական հասունութեան վիճակում: Եւ ընտանիքում աչք բաց արած պատանին դուրս է գալիս դպրոցից, շատ յաճախ՝ աչքը խուփ:

Այստեղ նա արդէն զգում է, որ դպրոցի տուած վկայականը մի որոշ զարգացում չէ ապահովում, որ նա, այդ վկայականը, չէ կարող կեանքը մտնելու ցէնզ լինել: Նա պարզ կերպով գիտակցում է, որ իր ձեռք բերած գիտութիւնները իսկապէս ոչ թէ մտաւոր հասունութիւն, բազմակողմ զարգացում են առաջ բերել իր մէջ, ինչպէս սպասելի էր, այլ միմիայն կարևոր տարրեր են, որոնցով ապագայում պէտք է բացվեն, փթթեն, զարգանան իր մտաւոր ու հոգեկան ուժերը, իր ներքին մարդը: Սակայն, ազատ զգալով իրան ուրիշների խնամակալութիւնից, մեր սկսնակ մարդը արդէն ինքն է ուզում հարթել կեանքի մէջ ճանապարհ, պարզել իր ապագան, որոշ կերպարանք տալ իրան:

Դրա համար նա բնապէս աչքը տնկում է իր ձեռք բերած դրամագլխին, թէպէտ և անտեղեակ նրա շահեցնելու եղանակին: Նա ունի իր ձեռքին գիտութիւններից մեծ մասի բանալին՝ լեզուներ ու մտաւոր պաշար: Եւ նա իրան տալիս է գրքերին, աւելի ճիշդ՝ գրքերի ծովին: Բայց որտեղից պէտք է սկսել և ուր դիմել,—ահա առաջին հարցը, որ կանգնում է նրա առջևը:

Զուրկ լինելով մի ուղեցոյց, որ նրա քայլերն ուղղէր հարկաւոր կողմը, որ նրան ցոյց տար կարճ ու նպատակայարմար ճանապարհը, որպէս զի նա իր առոյգ տարիներն ու թարմ ուժերը զուր չը վատնէր, անմիտ պտոյտներ անելով գրականութեան շուրջը,—նա ձեռքն է առնում պատահած գրքերն ու ագահաբար կարդում, կլանում: Եւ ամենամեծ կորուստը, որ նա ունենում է իր անկարգ, անկանոն աշխատութեան շնորհիւ, և, որ ապագայում՝ էլ ոչնչով փոխարինվելու չէ, այն է, ինչ որ գիտունների կողմից ոսկի է ճանաչված,—ժամանակը, անվերադառնալի ժամանակը: Իրաւ, ինչքան երիտասարդներ, նոյն իսկ տարիներն անցկացրած մարդիկ կան, որոնք իրանց անցեալից հիասթափված, շատ բան կը զոհէին, միայն թէ կարողանային նորից սկսել իրանց ինքնակրթութեան փափուկ գործը: Նոյնը պատահում է և գրչի գործին: Շատ անգամ տակուն աշխատողը մի հսկայական գործ է լինում գլուխ բերած՝ յաճախ նոյն իսկ անքուն գիշերների պտուղ, սակայն հարկաւորվում է, այս կամ այն եղանակով, սեփական ստացւածքը ոչնչացման դատապարտել: Ամիսներով ու տարիներով կարդալ և ոչինչ չօգտվել, գրել՝ ու ոչ ոքի օգուտ չը տալ—էլ սրանցից մեծ ինչ գրկանք կարող է պատճառել մտածող մարդն ինքն իրան:

Ասածներիս այսօր նոյն իսկ կենդանի վկաներ էլ կան, անշուշտ: Կարդացողների ու գրողների մի ահագին բազմութիւն ունենք, որոնք արտասովոր ջանք ու անչափ ժամանակ են կորցրել—բոլորովին զուր և ապարդիւն: Քանի քանի պատանիներ կարդացել են տասնեակ գրքեր՝ առանց որ և է շօշափելի օգուտ ստանալու: Քանի քանի երիտասարդներ, դպրոցական նստարանը թողնելուց յետոյ, ուղղակի գրչին են վրա ընկել, յօրինել, փոխադրել, թարգմանել, և, սակայն, ստիպված են եղել իրանց սեփական ձեռքով ոչնչացնել, սպանել իրանց մտքի ծնունդը:

Գործելու, աշխատելու համար որոշ պլան չունեցող, որոշ սիստէմով չառաջնորդվող, որոշ նպատակի չը ձգտող պատանին, երիտասարդը՝ ոսկի ժամանակը կորցնելու հետ միասին, դեռ ինչքան էլ տուժում է առողջական տեսակէտից: Քիչ չէ պատահել, որ այդպիսին տասնեակ տարիների գնով ձեռք բերած զարգացումն ու պատրաստութիւնը արդիւնաւորելու համար՝ էլ ոչ ժամանակ է ունեցել, ոչ կուրծք:

Այս այսպէս լինելուց յետոյ, ըստ ինքեան հարց է առաջ գալիս. միթէ չէ՞ր կարելի այնպէս անել, որ գիտութեան բաւարար պաշար ունեցող երիտասարդութիւնը, առանց ահագին զոհաբերութիւնների, հնարաւորութիւն ունենար ուղիղ ու կարճ ճանապարհով սահեծելու իր ապագան, ձեռք բերելով որոշ աստիճանի զարգացում:

Անշուշտ, կարելի է: Եւ այդ սուրբ պարտքը ում վրա աւելի կարող էր լինել դրված, եթէ ոչ՝ էլի դպրոցի, որ ընտանիքից առած մարդը՝ կեանքը մտցնելու վսեմ պաշտօնն ունի:

Բայց՝ սրա մասին—ուրիշ անգամ:

Ե. Ք. Ն.

Մոսկվա.

ՎՐԱՑ ԹԱՏՐՈՆ

—

Դժբաղդութիւն պատահեց վրաց Թատրոնում:

Չորեքշաբթի, դեկտեմբերի 15-ին, վրաց խումբը արքունական թատրոնում խաղում էր Շիլլէրի «Աւազակներ» դրաման: Ֆրանց Մօօրի դերի համար հրաւիրված էր Քութայիսից յայտնի դերասան Վ. Ալէքսէև-Մէսխիեվը, որը մեծ աջողութեամբ խաղում է այդ դերը: Այս անգամ էլ դերասանը խաղում էր մեծ ոգևորութեամբ և հանդիսականներին, որոնք հաւաքվել էին թատրոնում բաւական թւով, մեծ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՎԱՔԻԼԲԱՇԻՆ

I

Օրը կիրակի էր, յուլիսեան օրերից մինը: Գիւղի հրապարակում կանգնելու տեղ չը կար. այնտեղ կուտակված էր մի ստուար բազմութիւն: Գիւղացիները խմբերի բաժանված խօսում, դատում, վիճում էին տաք տաք. ինչ որ մի շատ կարևոր հարց սաստիկ զբաղեցնում էր բոլորին. խօսում էին ըստ սովորականին շատ բարձր. շատերը գոռում էին ուղղակի. կոկորդները չէին խնայում բնաւ, իրար բերանից խօսք էին խլում: Աղմուկը, հարահրոցը, յաճախակի հայհոյանքներով ուղեկցվող, աննկարագրելի էին, բայց գիւղի համար շատ սովորական. գիւղական ժողովը առանց աղմուկի, առանց հայհոյանքների երբէք չէ անցնում: Քանի լուրջ, քանի կարևոր է քննադատվող հարցը, քանի խորն է շօշափում նա հասարակական շահերը, այնքան մեծ է լինում աղմուկը, այնքան ընտիր ու ազդու են լինում զանազան հասցէներով արտասանվող հայհոյանքները...

Հրապարակի ծայրին գտնվող գիւղական դիւանատան պատշգամբի վրա կանգնած էր գիւղական աւագանին. այնտեղ էր տանուտէրը իր օգնականով. այնտեղ էին դատաւորները, իշխանները, գրագիրը. այնտեղ էին նոյն իսկ գիւղի քահանաները, որոնք ժողովի են հրաւիրվում արտաքոյ կարգի դէպքերում. Նրանց ներկայութիւնը ապացոյց էր, որ քննադատվող հարցը չափազանց կարևոր է ու լուրջ: Պատշգամբի սանդուղքի աստիճանների վրա կանգնած էր գզիրը, մտրակը ձեռքին բռնած բոլոր ժամանակ նայում էր նա տանուտէրին: Վերջինս ձեռքում մի թուղթ ունէր բռնած. երբեմն-երբեմն նա թուղթը մօտեցնում էր աչքերին, կարդում էր իբրև թէ, այն ինչ բոլորին յայտնի էր, որ նա ամեն բան գիտէ, բացի կարդալուց. «այբբենը» երազումն անգամ չէ ծամած գոնէ մի անգամ, ու պաշտօնական թղթերը վաւերացնելիս գրագիրը նրա բերանից գրում է միշտ՝ «Թուղթս գայս եւ, քեօխվայ-ուզբաշի Աղասի Վիրաբօվս, վասն պատճառի անգրագիտութեան խնդ հաստատեցի փէչատամբ արքունոյ կնքոյ»: Թղթին նայելուց յետոյ տանուտէրը դառնում էր շրջապատողներից սրան կամ նրան ու զրուցում նրա հետ, թղթի բովանդակութեան մասին, ի հարկէ, երբեմն միջի մատով, միւս մատները ծալած, ցոյց էր տալիս թղթի այս կամ այն տողը ու տաք տաք խօսում:

Ծիծաղի նշոյլ անգամ ոչ ոքի երեսին չէր նկատվում. տանուտէր է, գիւղի մեծը, գիւղի տէրն է. նա ամեն բան կարող է անել. նրան ամեն բան ներվում է:

Այդ նշանաւոր ժողովի օրը նա կարգին կուլ տուած *) էր երևում: Ասենք՝ ե՞րբ չէ նա կուլ տալիս. իր խորին համոզմամբ, եթէ նա առանց կուլ տալու գայ ժողով, այնքան անհարկու չի լինի ժողովականների համար, զուրկ կը լինի «զահմից», կընկնի տանուտէրական պրէստիժը ու նրա հետ միասին իշխանութեան վարկն առհասարակ: Այդպիսով տանուտէրի կուլ տալը, նրա կոնծաբանութիւնը, ոչ թէ, նրա կարծիքով, լոկ անձնական զուարճութիւն է, այլ հասարակական նշանակութիւն ունեցող գործ:

Նոյն համոզմամբ նոյն բանն են անում նրա մերձաւորները, գիւղի միւս պաշտօնեաներն ու գործիչները. բոլորն էլ իրանց բանը տեսած են գալիս հրապարակ: Ամեն կիրակի, ամեն ժողովի կամ դատարանի նիստի օր, առանց այն չէ, որ մի քանի գիւղացիներ գործեր չունենան համայնական ժողովի կամ դատարանի քննադատութեան ենթակայ. ահա այդպիսիները իրանց գործերի աջողութեան համար աշխատում են վաղ առաւօտեան ում հարկն է «տեսնել», կանչում են իրանց տները «մի պատառ ային-օյին անելու»...

«Ային օյինի» հետևանքը լինում է լաւ կեր ու խմ առաւել լաւ խում, որից յետոյ իշխանաւորները գալիս են նիստի կարմրած դէմքերով ու տաքացած գլուխներով: Աջողվում է նրա գործը, որի գինին ու արաղը աւելի առատ են լինում ու աւելի ընտիր, իրանց ոգևորող աւելի ազդու... Այդ օրվայ նիստին լաւ կուլ տուած էին եկել ոչ միայն տանուտէր Աղասին, այլ և նրա ողջ շքախումբը:

Տանուտէրի ձեռքի թուղթը պաշտօնապէս թէև չէր կարդացվել դեռ, բայց նրա բովանդակութիւնը կցկտուր յայտնի էր համարեա բոլորին. արդէն մի շաբաթ էր, ինչ նա ստացվել էր գիւղում. մինչև ժողովի օրը գրագիրը

*) Խմած:

զուարճութիւն պատճառեց իր վերին աստիճանի գեղարուեստական խաղով, եթէ վերջը այդ զուարճութիւնը չը փոխվէր վշտի։

Բանը նրանումն է, որ պ. Ալէքսէեվ-Մեսխիէվը վերջին գործողութեան մէջ Ֆրանցի կախվելու տեսարանը կատարում է մի փոքր տարօրինակ կերպով. սա իրան կախում է ջահից. դրա համար հագնում է կօրսէտ, որի վրա կարած ունի մի օղակ. կանգնելով աթոռի վրա, այդ օղակը գցում է ջահի կարթի վրա և ձևի համար փաթաթում է պարանոցից խալաթի կարմիր թելը, այնուհետև ոտքով խփելով աթոռին՝ մնում է մինչև վարագոյրի իջնելը կախված դրութեան մէջ։

Այս անգամ դերասանը հանդիպեց անաջողութեան, կորսէտի օղակը կտրվեց և ուժգին վայր ընկաւ, խփելով գլուխը յատակին և կոտրելով ձախ ձեռքը. սա երկրորդ դէպքն է, սակայն դերասանը իրան պահեց մինչև վարագոյրի իջնելը։ Ապա հրաւիրվեցին բժիշկներ, կապեցին ձեռքը և տարան տուն վիրաւորված դերասանին։ Ժողովուրդը շատ վըշտացած հեռացաւ թատրօնից։

Գ. Միրաղեան

ԲԱԳՈՒԻ ԽՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

Վերջին ճգնաժամից յետոյ նաւթային բօրսայի խեյրը, ինչպէս ասում են, գլուխը չեկաւ մինչև այժմ։ Ճիշդ է, նաւթի ընկած գինը բարձրացաւ, նա իր վախեցնող և վտանգ սպառնող գոյնը թողեց և սկսվեց ծախելու դարձեալ սիրելի ապրանք դառնալ,—բայց և այնպէս նա կորցրեց իր առաջնակարգ հաւատը։

Նրանից սկսեցին վախենալ։

Նրան սկսեցին նշանակութիւն տալ։

Սկսվեց մի տարուբերվող դրութիւն. նրա ցածրանալը և բարձրանալը մեծ մասամբ անհասկանալի էր շատերին։

Նա իր աջողութեամբ քարշ տուեց և իր մընացորդներին (մազութին)։

Երես դարձրեց կերօսինից։

Այս վերջինը այժմ ատելի ապրանք դարձաւ գործարանատէրերին։

Միմիայն փոքրերին։

Մեծերը հրճվեցին։

Նաւթը և կերօսինը միմեանցից երես դարձրին։

Կերօսինը «ջոջ» գործարանատէրերի «աղիզ» բալան դարձաւ։

Մի քանի միջակ գործարանատէրեր էլ միացան և ույժ ձեռք բերին և դրանով վերջնականապէս ամենառեալեաֆ կերպով գծեցին փոքրերի բատրակային դրութիւնը։

Կերօսինը մօնօպօլիայի սեփականութիւն դարձաւ։

Գները սկսեցին թելադրել մօնօպօլիստները։

Ամբարներով ապրանք չէին բաց թողնում շուկայ։

Առ ու ծախքի միակ մշտական ապրանքը մնացին նաւթը և մազութը։

Երկու օր է ինչ նաւթահանքերը դադարել են նաւթ արտադրելուց։

Նաւթային բօրսան խուճապի մէջ է։

Դրութիւնից օգտվել են կամենում բօրսայի պղտոր ջրում ձուկ որսողները։

Առաջարկում են տարբեր գներ։

Երբեմն շատ բարձր։

Երբեմն շատ ցածր։

Սակայն ոչինչ չէ օգնում, նաւթարդիւնաբերողը, անորոշութեան մէջ խարխափելով, բնավ չէ անում ապրանք ծախել։ Առնողն էլ է ոտքը քարշ գցում։

Եւ այսպէս նորից մթութեան մէջ է նետվում հում նաւթի բաղդը։

Մինչև Երբ—ոչ ոք չէ կարող ասել։

Ռ. Յովհանջանեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, դեկտեմբերի 15-ին

(Գ. Նիկ. Տէր-Ղևոնդեանը և իմ «Շունն ու Կատուն»)

Դասագիրք կազմող պ. Ն. Տէր-Ղևոնդեանը «Մշակ»-ի № 274 ում պատասխանում է իմ բողոքին, թէ իր երկրորդ տարվայ դասագրքում փոփոխելով իմ «Շունն ու Կատուն»՝ մի մազաչափ անգամ չէ վնասել, միայն աւելորդ տողերն է դուրս ձգել, վանկերն է շտկել և ռամկական բառերն ու ոճերն է փոփոխել։ «Եթէ հարկ լինի, ասում է, սաս ծներս օրինակներով կապացուցանեմ»։

Պէտք է ասեմ, որ այդ նամակից առաջ էլ մենք պատահեցինք «Կենտրօնական» գրավաճառանոցում, ուր պ. Տէր Ղևոնդեանը, ուրիշների ներկայութեամբ, պնդում էր, որ ինքը օրէնքով իրաւունք ունի փոփոխելու և թէ փոփոխելով իմ ոտանաւորը «սիրունացրել է»։ Նա յայտնեց, որ այդպէս է վարվում առհասարակ և ուրիշ օրինակներ էլ բերեց, թէ ինչպէս է ուրիշներինն էլ «սիրունացրել»։

Նախ՝ ես կարծում եմ հէնց այն էլ անար-

[illegible]

սագիրք կազմողը—օգտվել, շահ ստանալ հեղինակի գործից առանց մասնակից անելու գրուածքի տիրոջը, թող ինչ օրէնքի անունով ուզում է այդ կատարվի։ Օրէնքներ կան, որոնցով ամօթ է օգտվել։ Երկրորդ. ես բողոքում եմ սկզբունքով, որ ոչ ոք, իսկ այս դէպքում պ. Տէր Ղևոնդեանը, իրաւունք չը պէտք է ունենայ փոփոխելու կամ, իր խօսքով ասենք, սիրունացնելու մի հեղինակի գործ, որի արժանաւորութեան տէրը և պակասաւորութեան պատասխանատուն միայն ինքը—հեղինակն է։

Գալով ներկայ դէպքին, տեսէք, թէ նա ինչպէս է սիրունացրել իմ «Շունն ու Կատուն»։

Ես գրել եմ.

«...Քեռի Քուչին... ծանր ու մեծ,
Ուստա Կատուի չէմքում կանգնեց»։

«Ծանր ու մեծ»-ը ոճ է, որ նշանակում է важно.

Սիրունացնող պ. Տէր-Ղևոնդեանը այդ ոճը գտել է ռամկական, փոխել է, շինել.

«Քեռի Քուչին... բայլերը մեծ,
Ուստա Կատուի չէմքում կանգնեց։

Նշանակած օրը չէմքում կանգնելով և ուստին չը գտնելով՝ Շունը կանչում է.

—Ուստէն ո՞ւր ա, փափախս ո՞ւր ա։

Ասում են.

—Մի քիչ կացի, հրէս կերևայ։

Ու շարունակութիւնն էլ սկսվում է այսպէս.

—Ուստէն եկաւ և այլն։

Պարոնը աւելորդ է գտել վերևի տողերը, հանել է միջից և ուղղակի ասում է.

—Ուստէն եկաւ և այլն։

Ուստա Կատուն համ որոշած ժամանակին չէ կարել գդակը, համ էլ անտեղի բարկանում է Շան վրա։ Շունը նեղանում է, թէ՝

Հէր օրհնած, էլ ինչ ես բարկանում,
Փող եմ տուել, շուտով կարի,
Թէ չէ՝ ասա էգուց արի։

Պարոնը այս տողերն էլ է գտել աւելորդ և նոյնպէս հանել։

Շունը միւս անգամ է գալիս, դարձեալ գըդակ չը կայ։ Այս անգամ կռւում են.

«Էլ անպատիւ, պետը խօսքեր,
Էլ հին ու նոր, էլ հէրն ու մէր, և այլն։

Այս հայհոյանքն էլ է ռամկական թուացել պարոնի ճաշակին և նոյնպէս դուրս է թողել։

Ուստա Կատուն մուշտարու տուած մորթին տակովն է արել ու կոտր ընկել։ Դրա համար, ես գրել եմ.

«Էն օրւանից մինչև օրս էլ
Շունն էս բանը չի մոռացել։

Պարոնը սիրունացրել է այսպէս.

«Այն օրւանից մինչև այսօր
Շունն այս բանը չի մոռանում։

Շան ու Կատուի ամբողջ կռիւը մի մորթու վրա է։ Այդ մորթու համար էլ Շունը մինչև այսօր որտեղ Կատուին պատահում է՝ յարձակվում է, մորթուց քաշում»։

«Իրեն մորթին ետ է ուզում։

Պարոնը այս տողն էլ է գտել աւելորդ և ջնջել։

Եւ այսպէս ուրիշ ոճեր ու տողեր, որ փոփոխել կամ դուրս է ձգել ոտանաւորից, անխիղճ կերպով «սիրունացրել» և տակը դրել... դարձեալ իմ անունը։

Ես բողոքում եմ, և նա, գիտէ՞ք ինչ է ասում. «պ. Յովհաննէս Թումանեանի հրամանը ես ինձ համար պարտաւորեցուցիչ չեմ համարում. դասագիրք կազմողների արտօնութիւնները պարոնի կարծածից շատ աւելի ընդարձակ են»։

Մարդ մնում է ապշած։ Սրանից աւելի էլ ինչ կարող է անել այդ դասագիրք կազմող ասված սոսկալի մարդը։ Արդեօք բանաստեղծին իրան էլ կարող է փոխել, տեղն ուրիշ մարդ դնել։ Եւ... բանից դուրս է գալի, որ այդ էլ կարող է անել։ Հէնց նոյն գրքում, «Ծիծեռնակ, ծիծեռնակ» շատ յայտնի երգը (էջ 69). որ մինչև օրս յայտնի էր որպէս Դոդոխեանինը, պ. Տէր-Ղևոնդեանը զրկել է հեղինակին այդ իրաւունքից և նշանակել է նրա տեղ Ռ. Պատկանեանին։

Եւ այս մարդը՝ տեսէք թէ բերանն ինչպէս է բաց անում. «Երեսուն և հինգ տարի է ես հետևում եմ հայկական գրականութեան ընթացքին...»։

Մի խամ ընթերցող էլ կը կարդայ, կասի երևի սիրուց է, որ երեսուն և հինգ տարի հետևում է սա գրականութեան ընթացքին։ Էլ չեն իմանայ, թէ գրողներից «հափուռ չըփուռ» անելու, այսպէս այլանդակելու և ծախու ապրանք շինելու համար է հետևել։ Եւ ինչ վերաբերմունք կունենայ այս տեսակ մարդը դէպի գրական գործն ու գեղարուեստը։ Մի «որոշ օրէնք» էլ կայ. պրծաւ։ Էլ ոչ ստեղծագործութիւն է հասկանում, ոչ սեփականութիւն է ճանաչում։

Ես բողոքում եմ. նա, գիտէ՞ք, ինչ է ասում. «Երեսուն և հինգ տարի է... չեմ յիշում մի մարդ, որ այնպիսի ճայթիւնով իր «ես»-ը հրապարակ հանած լինի, ինչպէս անում է պ. Յովհաննէս Թումանեանը»։

Հիմի բանն այնպէս է դնում, որ ես դեռ պէտք է արդարանամ։ Ինձ մեղադրում է անհամեստութեան համար։ Եւ այդ համեստը իր նոյն նամակում այսպէս է գրում իր մասին. «...Թողէ ես նրան (այսինքն պ. Տէր Ղևոնդեանը—ինձ) այնքան վատ մարդ եմ համարել, որ երբէք չէր կամենայ նրա կաշուի մէջ տեղաւորվել»։

Այստեղ պէտք է խոստովանեմ, որ պարոնը բաւականին «չաղ» է...

Բայց փոխանակ այսպէս վէճ սարքելու իր մեծութեան վրա, աւելի լաւ կանի, որ իր կաշւում կենայ, բնաւ մտքովն անց չը կացնի իրան համեմատելու թէկուզ ամենավատերի հետ այն մարդկանցից, որոնց փշրանքներով առուտուր է անում, այլ աշխատի այդ փշրանքներից օգտվել զգոյշ, յարգէ ստեղծագործութիւն և սեփականութիւն ասված բաները և երբէք չը սիրունացնէ ուրիշի գործը։ Եւ թող գոհ լինի նրանով, որ ինքն աւելի շատ է ստանում իր անշնորհքութեան համար, քան թէ հայ գրողը իր շնորհքի համար։

Յովհաննէս Թումանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Ամսիս 15-ին Վեհափառ Հայրապետին այցելութեան եկան Թիֆլիսի պ. Նահանգապետը և ազնուականների պարագլուխ իշխան Մելիքօվ։ Նորին Վեհափառութեան կողմից փոխադարձ այցելութեան գնացին պ. քաղաքագլխին՝ Կիւրեղ վարդապետը, իսկ պ. Նահանգապետին և փոխ-Նահանգապետին Կորիւն և Արսէն վարդապետները։

—

Վեհափառ Հայրապետը կոնդակով հրամայեց Թաւրիզի առաջնորդական տեղապահ Մաշտոց վարդապետին և թեմական խորհրդին, յետ առնելու կապալառու բէգից ազգապատկան չորս գիւղեր, որոնք գտնվում են Ղարադաղում Հուժայ վանքի սահմաններում և յանձնելու Ղարադաղի փոխանորդ և Հուժայ վանքի վանահայր Մագսուտեան Մեսրոպ վարդապետի կառավարչութեան։ Կապալառու բէգը, որ տալիս էր Արամեան դպրոցին գիւղերի եկամուտներից տարեկան 300 թուման, նոյն գումարը պարտաւոր է այժմ հասուցանել դպրոցին փոխանորդ և վանահայր վարդապետը։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Վեհափառ Հայրապետը մերժեց Շուշու քահանաների խնդիրը, որոնք խնդրում էին թոյլատրել իրանցից երկուսին ամեն տարի փոխն ի փոխ գնալ Բագու և հովվել այնտեղի իրանց ծխականներին և գոյացած արդիւնքը Շուշի բերելով իրանց մէջ բաժանել։ Քահանաների ասելով շուշեցիների մեծ մասը այժմ գործով Բագու է գտնվում և իրանք զրկված լինելով արդիւնքից, Բագուի քահանաներն են վայելելու իրանց բաժինը։

—

Աստրախանի թեմակալ առաջնորդ Արիստակէս արքեպիսկոպոս Սեդրակեանը նամակով իր շնորհակալութիւնն է յայտնում Վեհափառ Հայրապետին՝ նրան թոյլատրելու Թիֆլիս գալու համար, սակայն ցաւում է, որ ցամաքային դժուար ճանապարհի պատճառով այժմ յետաձգել է իր ճանապարհորդութիւնը։

—

Թիֆլիսի Հայոց կօնսիստօրիան դիմել է քաղաքային վարչութեանը և խնդրել, որ թոյլատրվի Խաչը Ջուրը գցելու համար «Յորդանան» շինել Մուխրանեան պարօմից վերև, Կուր գետի ափին, ինչպէս անցեալ տարի արված էր։

—

Ֆրանսիայի պրօֆէսօրներից մէկը, Է. Մարը, ներկայումս ժողովում է տեղեկութիւններ կաթնատու ոչխարների տեսակի մասին և ի միջի այլոց դիմել է Անդրկովկաս խնդրելով տեղեկութիւն թէ ոչխարների տեսակի և թէ նրանց տուած կաթնային արդիւնքների մասին։ Պրօֆէսօրին հետաքրքրում է այն հարցը, թէ արդեօք հնարաւո՞ր է Անդրկովկասում պատրաստել ֆրանսիական «Рокфор» կոչված պանիրը։

—

Մինչև այժմ նահանգապետները և քաղաքապետներն ամեն շաբաթ մանրամասն տեղեկութիւններ էին ներկայացնում իրանց շրջանը եկող օտարահպատակների մասին։ Այժմ «Р. В.»-ն հաղորդում է, որ այդ կարգը վերացված է օրինական ճանապարհով։

—

մահտեսի Առաքելը այստեղ-այնտեղ պատմել էր նրա բովանդակութեան մասին. ընդհանուր խօսակցութիւնը նրա մասին էր։ Ժողովը հրաւիրված էր թղթի պաշտօնական ընթերցանութեան համար. իշխանութեան հրամանը պէտք է հանդիսաւորութեամբ յայտարարվէր գիւղական հասարակութեան ու առաջարկվէր՝ միջոցներ ձեռք առնել հրամանը ճշտութեամբ կատարելու համար։ Ամբոխը գնալով ստուարանում էր. նոր ու նոր ժողովականներ էին գալիս. աղմուկը աւելի ու աւելի սաստկանում էր։ Վերջապէս տանուտէրը հրամայեց գզրին լռեցնել ամբոխին՝ իշխանութեան հրամանը լսելու համար,

—Ծա՛ն արէ՛ք, հրամանը կարդում են,—գոռաց գզիրը իր կոկորդի բոլոր ույժով. նա ստիպված էր մի քանի անգամ կրկնել նոյնը ու մի քանիսին խփել ձեռքի մտրակով։ Բոլորն էլ լռեցին վերջապէս ու լուռ դէմքերով դարձան դէպի պատշգամբը, յառելով աչքերը տանուտէրին։

—Մահտեսի, առ կարդա՛,—ասաց տանուտէրը, մեկնելով ձեռքի թուղթը գրագիր մահտեսի Առաքելին։

Վերջինս իսկոյն վերցրեց գլխարկը, դրեց գետնին, առաջ անցաւ, առաւ տանուտէրի ձեռքից խորհրդաւոր թուղթը, հանեց գրպանից ակնոցները, սարքեց, սազացրեց քթի վրա, երկու ձեռքով բռնեց թուղթը, դարձաւ ամբոխին, մի-երկու անգամ հազաց ու մնաց լուռ կանգնած, մի քանի րօպէ շուարված նայում էր նա թղթին։ Այնքան բարձր տեղից էր վերջինս, որ մահտեսու լեզուն կապվել էր ուղղակի. թէև նրա կէսը գրած էր տեղական լեզուով, բայց մահտեսին էլի անհարեկվում էր նրան նայելիս...

—Ա՛ռ, ա՛ռ, ա՛ռ մի պատառ բռնոթի քաշիր ու խելքդ գլուխդ հաւաքի, մահտեսի,—ասաց նրա ետևում կանգնած տէր-Գալուստը, մեկնելով նրան իր կաշուէ բռնոթամանը,—մի լաւ վեր ծծի, բալքի լեզուդ բացվի։

Մահտեսին ծռվեց դէպի տէրտէրը, խորին պատկառանքով վերցրեց մի պտղունց նրա «օրհնված» բռնոթուց, երկու անգամ իրար վրա փշտաց, «մեղայ քեզ, Աստուած» կրկնելով, խելքն այդպիսով գլուխը հաւաքեց ու յետոյ սկսեց կարդալ թուղթը այնպիսի ձայնով, ինչպէս նա երբեմնակի կարդում է եկեղեցում Պօղոս առաքեալի թուղթն առ Կորնթացոց, շատ հանդիսաւոր ու իր ունկնդիրների համար շատ ազդու կերպով։ Թէև թուղթը յատուկ վերնագիր չունէր, բայց մահտեսին անհրաժեշտ համարեց վերնագիր կարդալ, որը շարադրեց իրանից տեղն ու տեղը և հէնց մասամբ այդ պատճառով այնքան լուռ կանգնեց սկզբում. պէտք էր մի ազդու վերնագիր ասել։ «Նորին բարեպաշտութեան ու բարեծնունդ մեծահոգութեան առ բարձր իշխանութեան կողմից. վասն երևալոյ խօլերայի մասին...» Քիչ կանգ առնելուց ու շրջապատողների վրա թռուցիկ հայեացք ձգելուց յետոյ նա կարդաց այնուհետև կզկզացնելով ամբողջ թուղթը։ Գրութիւնը նահանգական վարչութեան կողմից էր, ղրկված գաւառապետի միջոցով, նրա յաւելված թղթով, որը նոյնպէս կարդացվեց։ Մօտեցող խօլերայի պատճառով իշխանութիւնը խստիւ հրամայում էր գիւղական վարչութեան անհրաժեշտ առողջապահական միջոցներ ձեռք առնել գիւղը սպառնացող վտանգից ազատ պահելու համար. հրամայվում էր հիմնովին մաքրել գիւղը, անհետացնել գիւղի դարաւոր աղբակոյտերը ու այդ նպատակի համար առաջարկվում էր յատուկ առողջապահիկ յանձնաժողով ընտրել հասարակութեան բանիմաց անդամներից, որոնք պէտք է գործէին տանուտէրի անձնական վերահսկողութեան տակ։ Շաբաթը երեք անգամ յանձնաժողովը պէտք է շրջէր ամբողջ գիւղը, ստիպէր գիւղացիներին մաքրել իրանց հայաթները, նրանց կից փողոցները, տները, գոմերը ու դուրս տանել աղբը գիւղի հեռաւոր շրջականները. ամենից առաջ նա պէտք է ստիպէր հեռացնել գիւղից հինաւուրց փտող ու նեխվող աղբակոյտերը, որոնցով անչափ հարուստ են մեր գիւղերը։

Ընտրվող յանձնաժողովը իրաւունք էր ստանում արձանագրութիւններ կազմել այն դէպքերում, եթէ հրաժարվէին նրա օրինաւոր պահանջները կատարել. այդ արձանագրութիւններով գիւղական դատարանը պէտք է տուգանքներ առնէր զանցառուներից. բացի այդ յանձնաժողովը կարող էր մաքրել որ և է հայաթ, գոմ, դուրս կրել գիւղից որ և է աղբանոցի աղբ զանցառուի հաշւով։ Տանուտէրին, գիւղի բոլոր իշխանաւորներին ու ընտրվող յանձնաժողովի անդամներին պարզ հասկացնում էր, որ նրանք կենթարկվեն անձնական խիստ պատասխանատուութեան, եթէ անտարբերութեամբ ու անբարեխղճութեամբ վերաբերվեն գործին ու այդպիսով ենթարկեն գիւղը վարակվելու վտանգին։

(Կը շարունակվի)

Առաջիկայ տարին զինուորակոչութեան են ենթարկվելու այն երիտասարդները, որոնք ծնվել են 1883 թուի հոկտեմբերի 1-ից մինչև 1884 ի հոկտեմբերի 1 ը։ Դրանք պարտաւոր են գրվել վիճակահանական այն շրջանների ցուցակներում, որոնցում ուզում են գրվել. դրա համար ժամանակամիջոցը լրանում է 1904 թուի դեկտեմբերի 31 ին։

—

Թիֆլիսի առևտրականները խնդիր են ներկայացրել, որ Թիֆլիսում բացվի առևտրական բորսա։

—

Դեկտեմբերի 8-ին Պետերբուրգում կայացել է «Առանձին Խորհրդի» առաջին նիստը գիւղատնտեսական արդիւնագործութեան կարիքները քննելու համար։ Առաջին նիստը նուիրված էր պետական-քարտուղար Վիտտէի ներկայացրած գիւղացիական բարենորգութեան ծրագրի քննութեանը։ Անդամների կարծիքներից երևաց, որ Ս. Իւ. Վիտտէի ծրագիրը չէ կարող ամբողջովին իրականանալ։ Անդամներից մի քանիսը հետևեալ նիստերին կառաջարկեն իրանց կողմից նոր ծրագրեր կամ հակա-ծրագիր, որոնցով, ինչպէս լսել է «Русь»-ը, մտցնելու են զանազան փոփոխութիւններ պետական-քարտուղարի առաջարկած ծրագրի մէջ։

—

Կովկասեան զինուորական շրջանին տրված է մի հրաման, որի համաձայն իսկական ծառայութիւնը վերջացրած բոլոր զինուորներին պէտք է պահեն ծառայութեան մէջ՝ շրջանի զօրամասերում, վարչութիւններում, հաստատութիւններում և հիմնարկութիւններում՝— մինչև որ նոր կարգադրութիւն արվի յիշված զինուորներին պահեստազօրքի մէջ մտցնելու և իսկական ծառայութիւնից ազատելու։

—

Ինչպէս մի անգամ հաղորդել ենք՝ առաջիկայ յունվարից ռուսական երկաթուղիների վրա մտցնվում է 50% զեղջ պետական, զեմստվօյական, քաղաքային, Կայսրուհի Մարիայի վարչութեան և Կարմիր Խաչի ընկերութեան բոլոր դպրոցների աշակերտների տեղափոխութեան համար։

—

Ռուսաստանի բոլոր ծայրերից մահմեդական ուխտաւորները հազարներով դիմում են դէպի Արաբիա՝—հէջազ, պաշտելու և այցելելու Մարգարէի գերեզմանին, համբուրելու երկնքից ընկած Քաբինը կամ սրբազան քարը։ Այդ ուխտաւորներին հարաւային Ռուսաստանում երկաթուղիների վրա առանձին յարմարութիւններ են տրված. ամեն տեղ կան առանձին վագոններ, վրաները «Հէջազ» գրված, որոնք տանում են ուղղակի դէպի Սեվաստոպոլ կամ Նովօրոսսիյսկ. վագոնների մէջ կախված են ցուցակներ, որոնց վրա նշանակված են այն կայարանները, ուր ուխտաւոր մահմեդականները կարող են եփած ջուր ըստանալ։

—

Ինչպէս անցեալ օրը հաղորդել էինք, Պետերբուրգում առաջիկայ յունվարից լոյս է տեսնելու «Наши Дни» անունով մի ամենօրեայ մեծ լրագիր։ «Н. Жизнь»-ը հաղորդում է, որ այդ լրագիրը լինելու է առաջադէմ ուղղութեամբ և նրա խմբագիրն է յայտնի ռուս գրամատուրգ Նեվեժինը։

—

Ամերիկական «Herald» լրագրին հաղորդում են Պետերբուրգից, որ ներքին գործերի մինիստր իշխան Սվեատոպոլկ-Միրսկին մտադիր է փոփոխել ներկայումս Ռուսաստանում գոյութիւն ունեցող անցագրային սիստեմը։

—

Восходъ» լրագիրը հաղորդում է, որ Պետական Խորհրդին ներկայացված այն առաջարկը, թէ քրիստոնէութիւն ընդունած հրէաներին չը տալ օֆիցէրութիւն—յետ է առնված։ Լրագիրը լսել է նաև, որ մօտ ժամանակներս հրէական գործերի վարչութիւնը կը խլվի ոստիկանութիւնից և կը տրվի ընդհանուր գործերի վարչութեանը։

—

Կօֆնօից հեռագրում է «Ռուսաց Գործակալութիւնը». «Իշխան Սվեատոպոլկ Միրսկին համաձայնութիւն է տուել, որ Պոնեվեժեան գաւառի ժողովրդական երկու դպրոցներում հիմնվեն 2 թոշակ այն գումարով, որ հաւաքել են այդ գաւառի գիւղացիները ի յիշատակ այն խնդաուիթ դէպքի, որ իշխանը միջնորդեց և ստացաւ Բարձրագոյն ողորմած թոյլտուութիւն, որով իրանց լեզուին տրվում է ազատութիւն։

—

Ամսիս 15-ին Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան և նոյն վարչութեան ֆինանսական յանձնաժողովի խառն նիստում որոշվեց 12,000 րուբլի մտցնել առաջիկայ 1905 թուականի նախահաշւում՝ իբրև լրացուցիչ գումար, աւելացնելու վարչութեան այն ծառայողների ռոճիկները, որոնք ծառայել են 5 տարուց ոչ պակաս և կաւելացնեն իւրաքանչիւր 5 տարին մէկ՝ 10% ստացած ռոճկի։ Չէ կարելի համակրութեամբ չողջունել քաղաքային վարչութեան այդ կարգադրութիւնը, որով թէև ոչ շատ, գոնէ մի քայլ էլ է անվում դէպի իր ծառայողների աննախանձելի դրութեան թեթևացումը։

—

Տվերի նահանգից մի քանի քահանայ խնդիր են ներկայացրել ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրին, խնդրելով, որ իրանց թոյլատրվի գրվել բժշկական ֆակուլտէտում ուսանող։ Այդ հարցը կը քննվի ներկայ ուսումնական տարվայ վերջում։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Ճապօնացիների նոր աջողութիւնները։ Բեռլինի «Local Anz.» լրագիրը ասում է, թէ, վերջապէս, ճապօնացիներին աջողվեց գրաւել Պօրտ-Արտուրի ճնայուն ամրութիւնների մի մասը։ Նրանք գրաւել են Տունշիկավանշանի հիւսիսային ամրոցը։ Բայց դա միայն սկիզբն է մի ամբողջ շարք ուրիշ փորձերի՝ գրաւել հարևան ամրոցները, թէև դրա համար պէտք լինի նշանաւոր կորուստներ անել։ Արևելքից նոյնպէս նրանք գրաւեցին նոր դիրք այն ակնյայտ նպատակով, որ թոյլ չը տան բերդի պահակազօրքին նահանջել դէպի անառիկ Լեաօտէշանը։ Տունլիկավանշան ամրոցը գրաւելու համար ճապօնացիները գործածեցին երկու տօնն դինամիտ պարունակող 7 ականներ։ Այդ ականների պայթումից յետոյ, ճապօնական կամաւորները սկսեցին շտուրմը, բայց շատ շտապեցին և ծածկվեցին հողով խոր փոսի մէջ։ Այդ ժամանակ վրա հասաւ ռուսաց օժանդակ զօրքը և սկսվեց սոսկալի ձեռնամարտ, որ շարունակվեց ժամը 2-ին կէսօրից յետոյ մինչև երեկոյեան ժամը 11 ը, երբ կենդանի ճնացած մի բուռն ռուսները թողեցին ամրոցը։ Այդ ամրոցը մի ճնայուն և լաւ կառուցված ամրութիւն է։ Այդ ամրոցի պահակազօրքը բոլորովին ոչնչացրված է, որովհետև նա չէր սպասում յարձակման։ Մի և նոյն ժամանակ ճապօնացիները յարձակվեցին և գրաւեցին մի ամրացրած բարձրութիւն, որ Բարձր սարից մի կիլոմէտր հեռու է դէպի հարաւ-արևելք։ Ճապօնացիների այդ աջողութիւնները մեծ քայլ են կազմում դէպի առաջ այն բանի մէջ, որ բերդի պահակազօրքը կըտրեն Լեաօտէշանից։ (Нов.)

Ճապօնական ոյժերը։ «Lok. Anz.» լրագրի թղթակիցը հաղորդում է Մուկդէնից, որ ռուսաց ընդհանուր շտաբը հաշւում է Մուկդէնի մօտ գործող ճապօնական ոյժերը 219 հազար հոգի 816 թնդանօթներով, մինչ ցամաքային բանակը հասնում է 110 հազարի 318 թնդանօթներով։ Երկրորդ պահեստի ոյժերը անյայտ են։ Ենթադրում են, որ ճապօնական կորուստները լրացվում են ապագայ տարվայ զօրակոչի բէկրուտներով և երկրորդ պահեստի մարդկանցով։ Ռուսները հաստատում են, որ նրանք տեսել են ճապօնական զօրքերի շարքում կորէացիներ, Ֆօրմօզայի բնակիչներ և չինացիներ։ Սրանից կարելի է եզրակացնել, որ ճապօնացիների կորուստներն լրացնելը մեծ դժուարութիւններ է հանդիպում, բայց մի և նոյն ժամանակ բոլորովին անհնարին է որոշել, թէ որքան մարդ կարող է դուրս հանել 47 միլիօնաւոր ազգը։ Այն զօրքերը, որոնք Պօրտ-Արտուրի անկման դէպքում կը միանան երկրորդ բանակին, կաւելացնեն ճապօնական ոյժերը մինչև 330,000 հոգի, իսկ թնդանօթների թիւը կը լինի 1100 հատ։ Այդ ոյժերի դէմ, Մուկդէնում տիրող կարծիքի համաձայն, Ռուսաստանը վերջ ի վերջոյ պէտք է դուրս հանէ 500,000 մարդ։ (Русь)

Արևելեան Կիկվանշանի շտուրմը։ «D. Tel.» լրագրի թղթակիցը հեռագրում է, որ անցեալ կիրակի, ցերեկվայ ժամը 2-ին, սկսվեց արևելեան Կիկվանշանի շտուրմը։ Կռիւը շարունակվեց ամբողջ օրը և ամբողջ գիշերը. այն զօրասիւնի մէջ, որ սկսեց շտուրմը, մի հատ մարդ կենդանի չը ճնաց։ Երկրորդ զօրասիւնը, աւելի բազմաթիւ, լուսածագին կարողացաւ գրաւել ներքին պատնէշը և միայն ժամը 2-ին գրաւեց ամրոցը, կորցնելով իր կազմի մեծ մասը սպանված։ (Б. Вѣд.)

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

15 դեկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պաշտօնական։ Գեներալ-լէյտենանտ Սախարովի հեռագիրը գլխաւոր շտաբին 1904 թուի դեկտեմբերի 14-ից. «Զեկուցումներ չեն ստացված պատերազմական ընդհարումների մասին ներկայ դեկտեմբերի 14 ին։ Կովկասեան բրիգադայի մասերի կատարած խուզարկութեան ժամանակ Խունխէի աջ ափի վրա դեկտեմբերի 13-ին խուզարկու խմբերից մէկը մօտեցաւ Բէյցզեագօու գիւղին Խունխէ գետի վրա։ Առաջ ուղարկված խուզարկուների խումբը գտաւ ճապօնացիներին, որոնք թագնված էին խրամատներում և յարձակվեց հեծելախմբով. պօդեսաուլ Միստուլովի հրամանատարութեամբ, խրամատների վրա։ Խրամատներից փախչող ճապօնացիներից 17 հոգուն կտոր-կտոր արին ձիաւորները։ Ճապօնացիներին հալածելուց դադարեցին, երբ օժանդակ զօրքեր դուրս եկան Բէյցզեագօու գիւղից։ Մեզ մօտ մահացու կերպով վիրաւորվեց և մեռաւ սոտնիկ իշխան Էլդարով. պօդեսաուլ Միստուլով վիրաւորվեց երկու գնդակով. բայց ճնաց զօրքի կազմի մէջ. ութերորդ հարուածի ժամանակ կոտրվեց նրա սուրը։ Զինուորներ սպանվեցին 5 և վիրաւորվեցին 5 հոգի։ Դեկտեմբերի 12-ին աջ թևի վրա մեր խուզարկու խումբը, խօրունժի Եակշինի հրամանատարութեամբ, երեան հանելով մի գիւղի մէջ 22 ձիաւորից բաղկացած մի խուզարկու խումբ, յարձակվեց նրա վրա սրերը հանած։ Ճապօնացիների մի մասը կտոր-կտոր արվեց, իսկ մի մասը փախաւ, այդ ժամանակ ուրեադնիկ Նամախանով գերի վերցրեց ճապօնական վախմիստրին։ Դեկտեմբերի լոյս 12-ի գիշերը Լինշինպու գիւղում մեր զօրաբաժինը փորձ արեց գրաւել այն ֆանզաները, որոնք աւերված էին լոյս դեկտեմբերի 10-ի գիշերը պիրօքսիլինեան թրերի պայթիւններով. բայց հակառակորդի անմիջական մօտաւորութիւնը չը թոյլ տուեց աննկատելի կերպով անել այդ բանը, և զօրաբաժնի մի մասը վազելով հասաւ մինչև ֆանզան խաչաձև զօրեղ հրացանային կրակի տակ։ Զաջողվեց ծածկվել այդ ֆանզաներում, որովհետև նրանց պատերը, որոնք հակառակորդի կողմն էին դարձրած, հողի հետ էին հաւասարեցրել նրանք, և ֆանզաների ներսը ռմբակոծվում էր 50 քայլից խաչաձև կրակով ճապօնական խրամատներից։ Զօրաբաժինը, կորցնելով վիրաւոր զաւրեադպրապօրշչիկ Պրօկուդինին և երկու զինուորին, դուրս բերվեց ֆանզայից մերձակայ կաւաշէն պատի ետևը, որը հակառակորդի հրացանային զօրեղ կրակի տակ պաշտպանողական դրութեան մէջ դրվեց, և ֆանզաները ճնացին մեր ձեռքում։ Հատարելապէս ճշգրիտ փաստերի համեմատ, մեր ձախ թևի դէմ գործող ճապօնական զօրամասերի շարքում կան խունխուզների կանոնաւոր կազմակերպված խմբեր, ճապօնական օֆիցէրների հրամանատարութեան տակ։ Տայպինլինեան լեռնանցքի վրա կռւի մէջ սպանված խունխուզների մօտ գտնված դօկումէնտներից և յիշատակարաններից երևում է, որ այդ խունխուզները ճապօնացիների մօտ ծառայութեան մէջ էին գտնվում հետևեալ վճարով. հարիւրեակի հրամանատարը ստանում էր 200 րուբլի, վախմիստրը—20 ր., վզվօդնին—18 ր. և հասարակ զինուորները 13 ական րուբլի ամսական»։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պաշտօնական։ Գեներալ բարօն Կաուլբարսի ամենահպատակ հեռագիրը 1904 թուի դեկտեմբերի 14 ից. «Ամենահպատակօրէն զեկուցանում եմ Ձեր Կայսերական Մեծութեանը, որ այսօր, վերջացնելով երրորդ բանակի բոլոր առաջապահ դիրքերի շրջապտոյտը, անձամբ յայտնում էի իւրաքանչիւր վաշտին և բատարէային Ձեր Մեծութեան Ամենաողորմած շնորհակալութիւնը ծառայութեան համար, որը աննկարագրելի հիացմունք առաջացրեց, և սպառնալի ռուսական «ուրան» Մեր Գերագոյն Ղեկավարի աբեշտութեան և բարօրութեան համար հընչվում էր պատերազմական դիրքերից։ Զօրքերի ոգին գերազանց է։ Պատերազմական դիրքերի ետև անցնել ոչ ոք չէ ցանկանում։ Մարդիկ առոյգ և առողջ տեսք ունեն, որովհետև կերակուրը լաւ է։ Հիւղերը բաւական տաք են։ Ընդհանուր դրութիւնը ուրախալի է։

ԼՈՆԴՈՆ, 13 դեկտեմբերի։ (Րէյտէր)։ «Տայմս» վերջապէս խոստովանում է այն ահագին կորուստները, որ ճապօնացիները կրել են ամառվայ և աշնան ընթացքում։

ՏՕԿԻՕ, 15 դեկտեմբերի։ (Րէյտէր)։ Զինուորական իշխանութիւնները հրատարակեցին ցուցակ, որի համաձայն սպանված են 33 օֆիցէր և վիրաւորված են 56, երեկ Պօրտ-Արտուրի մօտ։ Ծովային իշխանութիւնները հաղորդում են, որ 9 օֆիցէր և 65 նաւաստի սպանված են առանձին պաշտօնական պարտաւորութիւններ կատարելու ժամանակ. ժամանակը, տեղը և հանգամանքները չեն պարզված. ենթադրում են, որ կրկին կրէյսէրներից մէկը դիպաւ ականին և ջրասոյզ եղաւ կամ ճնասուածք ստացաւ։

ԼԱՍ ՊԱԼՄԱՍ, 15 դեկտեմբերի։ (Րէյտէր)։ Պօդագօրից եկած շոգենաւի ճանապարհորդները ասում են, որ տեսան ծովի մէջ Կանարեան կղզիների բարձրութեան վրա մի քանի ռուսական նաւեր և փոխադրիչներ, որոնք գնում էին դէպի հարաւ։ Նախընթաց օրը խարիսխ գցած անգլիական կրէյսէրը հեռացաւ, հէնց որ տարածվեց այդ լուրը։

ՏՕԿԻՕ, 15 դեկտեմբերի։ (Րէյտէր)։ Պօրտ-Արտուրի բերդապահ զօրքը հաւատացած է, որ օգնութիւն կը հասնի իրան մինչև մարտի 1-ը։ Բերդապահ զօրքի տրամադրութիւնը առաջվան պէս զուարթ է։ Բերդապահ զօրքը պատրաստ է կռուելու մինչև վերջին մարդը։

ՏՕԿԻՕ, 15 դեկտեմբերի։ (Րէյտէր)։ Արժանահաւատ աղբիւրներից հաստատվում է, որ գեներալ Ստեսսէլ ճնասվեց ձիուց վայր ընկնելու ժամանակ։

ՏՕԿԻՕ, 15 դեկտեմբերի։ (Րէյտէր)։ Պէրերի ժողովը միաձայն ընդունեց պատերազմական բիւդժէտը սկզբնական ձևով, նոյնպէս և սովորական բիւդժէտը 1905 թուի համար փոփոխութիւններով, որ արել էին պատգամաւորների ժողովում։ Ապա պէրերի ժողովը ընդունեց նոր հարկերի վերաբերեալ առաջարկութիւնը և ֆինանսական ուրիշ նախագծեր այն խմբագրութեամբ, որին հաւանութիւն տուեց պատգամաւորների ժողովը։—Ճապօնիան համաձայնվեց բանակցութիւնների մէջ մտնել Միացեալ-Նահանգների հետ միջնորդ դատարանին վերաբերեալ դաշնագիրը կապելու մասին։

16 դեկտեմբերի

ՏՕԿԻՕ, 14 դեկտեմբերի. (Բեռլինի վրայով)։ Եռանդով քննադատվում է ճապօնական մինիստրի հետևեալ խօսքը. «Մենք չափազանց դանդաղ էինք գործում. մենք գործելու աւելի արագ եղանակ կը սկսենք»։ Դրանք հիմք են են տալիս կարծելու, որ ճապօնացիները կը վերսկսեն առաջխաղացութիւնը, հէնց որ Օյեամայի բանակին կը հասնեն վերջերս ուղարկված օժանդակութիւնները։

ՇԱՆԳՀԱՅ, 15 դեկտեմբերի։ (Րէյտէր)։ Դաօտայը հրամայեց Վուզանի պատերազմական նաւերին և Շանգհայի պահապան օֆիցէրներին միջոցներ ձեռք առնել, որ «Ասկօլդն» ու «Գրօզօվօյը» չը փախչեն։

ՏՕԿԻՕ, 15 դեկտեմբերի։ (Րէյտէր)։ Հաւանաբար Տօգօն Տօկիօ կը ժամանէ Կամիմուրայի և միւս օֆիցէրների հետ միասին դեկտեմբերի 17-ին. կայսրը կընդունէ և կը շնորհաւորէ նրան։

ՀՕՆԳԿՕՆԳ, 15 դեկտեմբերի։ (Րէյտէր)։ Դեկտեմբերի 14-ին Ամօյ եկաւ ճապօնական մի մեծ կրէյսէր։ Այսօր Հօնգկօնգի մօտերը բաց ծովում նկատվեցին ճապօնական 2 խոշոր կրէյսէր։

ՇԱՆԳՀԱՅ, 14 դեկտեմբերի։ (Բեռլինի վրայով)։ Ֆօրմօզայից զօրք տանելը մի քիչ ուշացաւ. այժմ այնտեղից տանում են մէկ դիվիզիայից աւելի զօրք։ Չէ պարզվել այն հարցը, թէ արդեօք 7-դ դիվիզիան միացե՞լ է Պօրտ-Արտուրը պաշարող բանակին։ Վերջին շտուրմներում մասնակցող զօրքերի թուի սակաւութիւնը ցոյց է տալիս, որ նոր կանոնաւոր զօրք չէ եկել օգնութեան։ Հիւսիսային ճակատի կողմում շտուրմ անողները 5000 հոգուց պակաս էին։

ՏՕԿԻՕ, 15 դեկտեմբերի։ (Րէյտէր)։ Հրատարակված է հաւանօրէն Պօրտ-Արտուրի շուրջը վիրաւորված 86 և սպանված 18 օֆիցէրների լրացուցիչ ցուցակը։ Պնդում են, որ ճապօնացիները դինամիտէ ականներ են դնում և շինում են զուգահեռական տրանշէներ Պօրտ-Արտուրի գլխաւոր մարտկոցների շարքի կենտրոնական և արևելեան մասերի ճակատի դիմացը։ Այդ աշխատանքներն աջող են ընթանում։ Ճապօնական աջ թևն աջողութեամբ շարունակում է նոր քաղաքի կատաղի ռմբակոծութիւնը, պատրաստելով նոր շտուրմ, որ հաւանօրէն տեղի կունենայ բերդի արևմտեան մասի դէմ, որպէս զի այդպիսով թուլացնեն ռուսական ոյժերը։

16 դեկտեմբերի

ՄՈՒԿԴԷՆ, 16 դեկտեմբերի։ (Սեփ. Թղթակցից)։ Շնորհիւ այն բանի, որ ռուս-չինական

բանկի Մուկդենի բաժանմունքի դիրեկտոր Նեկրասովսկին փոխ էր առել չինական վաճառականներից բավական մեծ գումար, որի մասին և հայտնել է չինական նոր տարվայ սկզբում, որից առաջ պահանջում են վճարում։

ՍՈՒԳԱ, 15 դեկտեմբերի (Ռէյտէր)։ Անգլիական «Բիոն» նաւը «Պոզնին» անուններով վերադարձաւ Զիգին։

ՉԻՖՈՒ, 15 դեկտեմբերի (Ռէյտէր)։ Ճապոնական պաշտօնական աղբյուրներից ստացուած տեղեկութիւններով Պորտ-Արթուրի մօտ կատաղի կռիւներ են տեղի ունեցել։ Ճապոնացիները գրաւել են Փակեր քարի բլուրը և Ծղւիլ թիւ 28 ամրութիւնը։

ՏՕԿԻՕ, 15 դեկտեմբերի (Ռէյտէր)։ Գենեռալ Նոգի իր զեկուցման մէջ հաղորդում է, որ 203-մետրանոց բլուրը գրաւելուց յետոյ ճապոնացիները ռմբակոծել են Պորտ-Արթուրի նաւահանգիստը, որտեղ ռուսական նաւերը մեծ վնասներ են կրել։ Ռուսները հրկիզել են մի քանի նաւ։ Ճապոնական թնդանօթները ռմբակոծում են նաև քաղաքը, որտեղ բազմաթիւ շէնքեր ավերուած են։ Ռուսական զօրքերը պաշտպանում են բերդը յամառութեամբ։ Ճապոնացիները հաղորդում են, որ Ցիցիհարի և Լեաօեանի միջև ռուսական զօրքեր են ուղարկւում։

ՇԱՆԳՀԱՅ, 13 դեկտեմբերի (Ռէյտէր)։ Ճապոնական նաւերը երևացել են Շանգհայի մօտ։

ՇԱՆԳՀԱՅ, 15 դեկտեմբերի (Ռէյտէր)։ Չինական կառավարութիւնը արգելել է զէնքերի արտահանումը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պաշտօնական «Պրավիտելստվեննի վեստնիկը» հաղորդում է, որ լրագիրը 1904 թւի դեկտեմբերի 15 ից. «Զեկուցումներ չեն ստացված պատերազմական ընդհարումների մասին Ներկայ դեկտեմբերի 15-ից։ Վերոգրեալի մասին ամենահպատակօրէն զեկուցանում եմ Ձեր Կայսերական Մեծութեանը»։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(Կուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

ՁԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի. ներքին և ներվային
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մորթու, վեներակ և վիրաբուժութիւն։
Զ. Ի. Բ ԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.
Կ. Ի. ԳՁԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի
Դ. Ա. ԹԱՐԽ ՆԵԱՆՑ—1—1½ ժ. Ներքին և երեխայոց հ.
Ա. Գ. [illegible]ԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. Ներքին և երեխայոց հ.
Ա. Դ. [illegible]ՈՎ ատամնաբոյժ. 9—11 ժ.
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՃԵՐԻԿԵ[illegible]—1½-2 ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Դ. Ո. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—7½—8 ժ.
Գ. Ա. ԱՐԳՈՒՏԵԱՆԻ. Կատարում է քիմիո-բժշկական և բակտերիոլոգիական հետազօտութիւններ։
Օ. Ա. ԱՌՎԱՆԻՏԱԿԻ—տանը. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.։
Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցում ընդունվում են և գիշերօթիկ հիւանդներ։
Հիւանդանոցի կառավարիչ՝ Բժ. Կ. Ի.

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Ձեռնարկութիւն Կայսերական Թատրոնների արտիստ Լ. Դ. Դոնսկոյի
Այսօր, ուրբաթ, դեկտեմբերի 17-ին, մասնակցութեամբ տ.տ. Տուլլէրի, Շիխուցկայա-Մինչենկոյի։ Պ.պ. Սիկաչինսկու, Պոլուեանովի, Դեմեանենկոյի, Սպերանսկու և Զալինսկու։
Պարերը կը դնէ բալէտմէյստր Ե. Ի. Ձիովասսի
Պրիմա-բալերինա Ի. Ս. Լենչէվսկայա։
Կը ներկայացվի
«Մ Ա Զ Ե Պ Ա»
օպեր. 5 գործ. 6 պատկ. երաժ. Չայկովսկու։
Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին։
Վաղը, շաբաթ, դեկտեմբերի 18 ին, 10-րդ գալա ներկայացում Կայսերական Թատրոնների արտիստուհի Ն. Պապայեանի գաստրոլ. կը ներկայացվի ՌԻԳՕԼԵՏՕ, օպերա 4 գործ. երաժ. Վերդիի։ Կիրակի, դեկտ. 19 ին, կը ներկայացվի ՌՈՒՍԱԼԿԱ, երաժ. Դորգոմիժսկու։
Չորեքշաբթի, դեկտեմբերի 22 ին, բենեֆիս Location գործակալի, կը ներկայացվի ԵՎԳԷՆԻՅ ՕՆԵԳԻՆ։
Պատրաստում են ներկայացնելու ՄԱՆԴԱՐԻՆԻ ՈՐԴԻ, օպեր. 1 գործ. երաժ. Կիւի.
Տոմսակները ծախվում են։
1—1 Կառավարիչ՝ Ի. Ա. Կէլլէր

Կիրակի, դեկտեմբերի 19 ին
ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԻ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ
յօգուտ Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութեան կայանալու է
«CONCERT PROMENADE»
Հ Ա Մ Ե Ր Գ
Համերգին յետոյ մասնակցում են՝ տիկ. Ովէտաղէ-Ղորղանեան, օր.օր. Խատիսեան, Ազամեանց, Երեցփոխեան, պ.պ. Արմէնեան, Բարխուդարեան, Վասիլեվ, Տիգրանեան և Վիլշաու։
Համերգից յետոյ բեմի վրա կը պարեն ընտրոշ պարեր.
1) Տարանտելլա. 2) Հունգարացոց պարեր. 3) Кэкъ-Вокъ (կը կատարեն նեգրերը)։
Մուտքն արժէ՝ 2 ր. 20 կ. ուսանողներին 1 ր. 10 կ.
(տեղերը առանց համարի)
Տոմսակները կարելի է ստանալ Ընկերութեան Արհեստանոցում (Գանովսկայա, № 25), իսկ համերգի օրը ժողովարանում։
Համերգի սկիզբն է երեկոյեան ժամը 9 ին։
(կ. հ. կ.) 2—3

Շ Ք Ե Ղ
Լոյս տեսաւ «ՇՔԵՂ»-ի Ե. պրակը, տասը գեղարուեստական նկարներով, արժէ 1 ր. 20 կ. տասնեակով գնողին հատը 1 րուբլի։
Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ
մի այլ գեղարուեստական ընտիր հրատարակութիւն տպագրված խաւաքարտի վրա (բրիստոլ կարտոն)
ՏԱԽՏԱԿ **ՕՐԱՑՈՅՑ** 1905 Թ.
Տ. Սիրանոյշի 30-ամեայ բեմական գործունէութեան յիշատակին, 30×40 սմ. մեծութեամբ, գանազան դերերի մէջ և քաղաքացիական տարազով։
Արժէ Թիֆլիսում . . . հատը 20 կ.
Իսկ գաւառների համար . . » 25 »
(Գաւառից 10-ից պակաս պատուէրները չեն կատարվում),
իսկ 10 ից աւելին կը հաշւի հատը . 20 կ.
Ալբոմ և Օրացոյց միասին գնողին՝ Օրացոյցը կարժենայ . . . 10 »
Նպատակայարմար տօնական ընծայ կարող են լինել մեր Ալբոմները, Հայ գործիչների բաց նամակները (130 տեսակ—100 ով՝ 2 ր. 50 կ. իսկ 1000-ով՝ միայն 20 ր.), Օրացոյցը և այլ ընտիր գեղարուեստական հրատարակութիւնները։ Տապեցէք դիմել մեզ հետևեալ հասցէով.
Тифлисъ, фототипія Гнуни—Маримъ. 1—15

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւն ամեն օր.
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Լելիամինովսկայա փողոց № 8։ (Ե.ո.) 54—100

Լոյս տեսաւ
ԳԵՆԵՐԱԼ ՅՈՎՀ. ԼԱԶԱՐԵԱՆԻ
ԲԱՑ-ՆԱՄԱԿ ՊԱՏԿԵՐԸ
իր զօրախմբով
1-ը 5 կ., 10-ը—40 կ., 100—3 ր.
Արժէքը կարելի է ուղարկել և մարկաներով,
Դիմել՝ Вардану Чиниджіану фототипія С. Согомоняна, Тифлисъ. (կ. ե. ո.) 3—3

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Մ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ
Նախկին օրդինատոր Մոսկվայի համալսարանի կլինիկայի
Ընդունում է յատկապէս միզանցքասեռական, սիֆիլիսի և կաշու հիւանդութիւններ ունեցողներին։ Ընդունելութիւնն ամեն օր՝ 10—11 ժամին առաւօտեան և 6—8 ժամին երեկոյեան։ Ռտիշչեվսկի № 1, «Պօժարնի կօմանդի» դիմացը. տէլէֆօն № 11. 5—10

ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Ս Զ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւն ամեն օր, ժ. 2—3 և 5—7 երեկոյեան, իսկ տօն օրերին առաւօտեան ժամը 10—11. Սօլօլակի փող. № 6.
(ա. օ.) 20—50

Լոյս տեսաւ և վաճառվում են
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՓԻՆԵԱՆԻ
ԾՈՑԻ և ՊԱՏԻ 1905 Թ.
„ՇԻՐԱԿ“
Պատկերազարդ օրացոյցները
Ծոխ բովանդակութեամբ և գունաւոր տպագրութեամբ
(Եօթներորդ տարի)
Համառոտ բովանդակութիւնը

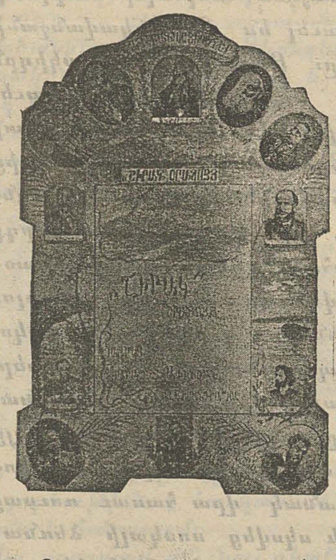

Ծոցի օրացոյցը պարունակում է ամենակարեւոր և օգտակար տեղեկութիւններ՝ տոմարագիտական, աստղաբաշխական, վաճառականական, գիտական, ժամանակագրական, պատմական, բժշկական, առողջապահական, կենդանաբուժական, գիւղատնտեսական, ճանապարհորդական, տնտեսական, օրէնսգիտական, բանաստեղծական, կենսագրական, երգիծաբանական, վիճակագրական, արհեստագիտական և այլ տեղեկութիւններ. նաև վիճակաբան։
Ունի առանձին յաւելուած «ՃԱՊՕՆԻԱ», ռուս-ճապօնական պատերազմի առթիւ։

Լոյս են տեսել
Ա. ՋԻԼԻՆԿԱՐԵԱՆԻ
1) «Մանուկների առողջութիւն և նրա առաջն առնելու միջոցները»—գինն է 15 կ.
2) «Մանկական գրադարան»։ № 1 . 5 »
3) Նոյնը . . . № 2 . 5 »
4) Նոյնը . . . № 3 . 5 »
Մանկական գրադարանը բաղկացած է փոքրիկ դիւրամատչելի պատմութիւններից, քաղուածք է զանազան ազգերի հեղինակներից, փոխադրված է գերմաներէնից։ Յարմար են 7—12 տարեկանների համար—աւելի փոքրերին պատմելու նիւթ է։
Դիմել Երևան, ուսուցիչ Ջիլինկարեանին կամ Թիֆլիս, «Գուտտենբէրգ» գրավաճառանոց։ 5—5

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ բացի օրացուցական և լուսնային տեղեկութիւններից պարունակում է իր մէջ ընտիր մտքեր և աֆորիզմներ ականաւոր հեղինակների, եկեղեցական և ազգային տօների պատմական բացատրութիւններ, հեթանոսական սովորութիւններ, բժշկական և անասնաբուժական տեղեկութիւններ յայտնի հայ և օտար բժիշկների, խորհրդածութիւններ հեղինակաւոր հայ անձանց. ազգային քնար—բանաստեղծութիւններ, երգիծաբանական հատուածներ, ճապօնական ազգային սովորութիւններ, հայկական կեանքից նշանաւոր դէպքեր, տնտեսական խորհուրդներ, հետաքրքիր նորութիւններ, պատմական ժամանակագրութիւն, կենսագրութիւններ, անեկդօտներ հայ և օտար նշանաւոր մարդկանց կեանքից, առածներ, ժողովրդական երգեր, պարերգեր, լէլէներ, արկածալի դէպքեր Զէյթունի և Սասունի կեանքից և այլն և այլն։
Տախտակը ներկայացնում է մի գեղեցիկ նկար «Հայ բանաստեղծներ» իրանց գլուխ ունենալով, Խրիմեան հայրիկը։
«Շիրակ» օրացոյցները զարդարված են Աբովեանի, Նազարեանի, Նալբանդեանի, Րաֆֆու, Գամառ-Քաթիպայի, Ներսէս Վարժապետեանի, Մերենցի Յ. Պարոնեանի և Պէշիկթաշլեանի պատկերներով իրանց կենսագրութեամբ։ Մանրամասն բովանդակութիւնը ցանկացողները կարող են ստանալ ձրի։
ՊՐԷՄԻԱ. «Շիրակ» օրացոյցներից երկուսը միասին գնողները կը ստանան ձրի, իբրև պ ր է մ ի ա, առանձին գրքով Յ. Պարոնեանի «Ե ր գ ի ծ ա բ ա ն ա կ ա ն Հ ա տ ո ւ ա ծ ն ե ր» գիրքը, որը պարունակում է Պարոնեանի մի քանի սուր, ծիծաղաշարժ յօդուածները։ Պրէմիան առանձին կը վաճառվի 20 կօպէկով։ Պահանջեցէք «Շիրակ» օրացոյցները վաճառողներից և պրէմիան ձրի։
Ցանկացողները թող շտապեն, որ պատուէրները ժամանակին ճշդութեամբ կարողանանք կատարել։
Մեծ քանակով գնողներին լինում է մեծամեծ զեղչ և մի և նոյն ժամանակ ճանապարհածախս չեն վճարում։
Գները՝ ծոցինը 20 կօպ., պատինը—50 կօպ.։
Դիմել՝ Александрополь, типографія «Ширакъ» Карапетъ Апинянцъ. արտասահմանից—Alexandrople, Karapet Apinian (Caucase)։
12—18 Կ. Ափինեան

Գուտտենբերգ գրավաճառանոցում վաճառվում են
«Եղիշէի վարդապետի վասն վարդանայ և հայոց պատերազմին և քննադատութիւնք», Միքայէլ փաշայի Փորթուգալ, գինն է 3 ր. 50 կ.
«Լուսադիմին», Թարգմ. Մ. Բարխուդարեանի, 1 ր.
«Հայրապետական աթոռի մասին համառօտ տեսութիւն» և Թուղթ Սիմէօնի Սսոյ կաթողիկոսի առ Փիլիպպոս Էջմիածնի կաթողիկոսը, Յուսիկ եպիսկոպոսի, 30 կ.
«Անլ ջուռք», բանաստեղծութիւններ Պարսամեանի, 50 կ.
«Ժամագիրք» և «օծագիրք» ըստ ժամանակագրութեան Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ, Յովհան. Մկրեանի, 1 ր. 50 կ.
«Խօսրովիկ Թարգմանիչ և երկասիրութիւնք նորին», աշխ. Գ. վարդ. Յովսէփեան, 1 ր. 20 կ.
«Աստուածային հրահանգ», Հանրապարտուց Մակար եպիսկոպոսի, 80 կ.
«Քրիստոնէութեան Արշալուսին» կամ Պատկերներ Ներոնի ժամանակից, Մխ. վարդ., 2 ր. 50 կ.
«Համառօտութիւն բիւզանդական կայսրների պատմութեան», Մ. վ. Տէր-Մովսէսեանի, 1 ր.
«Հայոց նախնական պատմութիւնը», Գ. Ալթունեանի, 25 կ.
Դիմել՝ Тифлисъ, Книжный магазинъ "Гуттенбергъ" (Дворцовая), Г. Галустяну. 2—2

Վ ա ղ ը, դ ե կ տ ե մ բ ե ր ի 18-ին,
Զ Ա Ն Ա Զ Ա Ն
Մ Ն Ա Ց Ո Ր Դ Ն Ե Ր
բրդէ կտորներ 7-ից մինչև 9 արշին երկարութեամբ։
Ն Ո Յ Ն Պ Է Ս Ե Ւ
նորքին, մետաքսէ եւ բրդէ խրկաներ
ԷԺԱՆ ԳՆԵՐՈՎ
ԿԸ ԾԱԽՎԵՆ
ԵՂԲ. Ա. ԵՒ Ա. ՄԻԼՕՎՆԵՐԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱՆ
ՄԱՆՐԱԾԱԽՍԻ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ
Գոլովինսկի պրօսպէկտ, Կադէտների կօրպուսի դիմացը։
Գները առանձնակարկուրեան
(ո. դ.) 5—10

ՆԵՐԱՐԿՈՒՄՆ ՄԱՏԻԿՈՒ
(INJECTION AU MATICO)

Գրիմօ և ընկ. դեղագործների թոյլ է տրված Ռուսաստանում։ Այս հեղուկի մէջ շահագործված են պերուանեան Մատիկօ բոյսի յատկութիւնները, մի բոյս, որ զարմանալի կերպով բժշկում է հոնորէյը (սերմնաթափութիւն) և մի քանի տարվայ ընթացքում համաշխարհային հռչակ է ստացել։ Կարճ ժամանակում բուժում է ամենազօրեղ սերմնաթափութիւնները։
Պարիզ, 8 Rue Vivienne և գլխաւոր դեղատներում։
(2, 17) 18—19

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 16 го декабря 1904 г. Տպարան «ՀԵՐՄԷՍ» ընկ. Типогр. Т—ва С. Назарянца и К. п. ф. «ГЕРМЕСЪ», Мад. ул. № 15.